

2. СРІБНА ЕКОНОМІКА: РИНОК ТОВАРІВ, ПОСЛУГ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО ДЛЯ ОСІБ ВІКОМ СТАРШЕ 50 РОКІВ

Ольга ШУЛЬГА

д.е.н., професор, професор кафедри управління
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

E-mail: *shulga_olga_a@ukr.net*
ORCID ID 0000-0002-3230-3124

Вступ. Глобальні демографічні зрушення, зумовлені стійким зростанням очікуваної тривалості життя та зниженням рівня народжуваності, зумовлюють необхідність переосмислення економічних та соціальних моделей розвитку сучасного суспільства. Збільшення частки населення старшого віку традиційно розглядалося як фактор додаткового навантаження на системи соціального забезпечення, однак у сучасних наукових дискусіях фокус зміщується у бік концепції активного довголіття та розвитку срібної економіки. Трансформація вікової структури суспільства формує нові специфічні потреби, які охоплюють попит на адаптовані товари та послуги, що вимагають модернізації рекреаційної, медичної та соціальної інфраструктури, а також стимулюють залучення літніх людей до підприємницької діяльності з метою забезпечення їхньої фінансової незалежності та самореалізації. Попри значний потенціал залучення осіб віком старше 50 років до економічних процесів, залишається актуальним завдання розроблення інституційних механізмів соціального захисту для мінімізації ризиків бідності, особливо серед найбільш вразливих груп пенсіонерів. Дослідження цих взаємопов'язаних аспектів дозволяє виявити стратегічні орієнтири для бізнесу та державної політики у контексті побудови стійкої моделі довголіття.

Огляд літературних джерел. Теоретичне підґрунтя дослідження срібної економіки та її ролі у державній політиці сформовано у працях А. Клімчука, який розглядає цей феномен як конструктивну відповідь на виклики демографічного старіння [6]. Автор наголошує на необхідності інтеграції інтересів старшого покоління у стратегії публічної політики, що дозволяє перетворити соціальні ризики на додаткові можливості для економічного зростання та соціальних інновацій. Перспективи розвитку ринку товарів і послуг у глобальному вимірі ґрунтовно проаналізовані у звіті Європейської Комісії [3], де детально висвітлено структуру та масштаби срібної економіки, ідентифіковано ключові сектори ринку, що розвиваються завдяки запитам літніх споживачів, а також окреслено потенційні ніші для європейського бізнесу, що виникають у процесі цифровізації та адаптації продуктів під фізіологічні й когнітивні потреби старшої вікової групи. Системний погляд на розв'язання проблем старіння населення через активізацію ринкових механізмів срібної економіки пропонує Ш. Го, аналізуючи процеси інституційного регулювання та стимули для створення інфраструктури довголіття, яка здатна нівелювати загрози депопуляції та падіння сукупного попиту [5].

Проблематика стимулювання самозайнятості та бізнес-ініціатив серед осіб віком понад 50 років перебуває у центрі уваги К. Дж. Халворсена, який досліджує срібне підприємництво як інструмент формування більш стабільного фінансового майбутнього та збереження людського капіталу в старшому віці [1]. Трансформація індустрії туризму та рекреації під впливом збільшення кількості споживачів похилого віку представлена у звіті С. Гаушаса та співавторів [4]. Особливості функціонування туристичної сфери для літніх людей в умовах сучасного цифрового простору досліджено С. Танг, Дж. Сюй та Дж. В. К. Вонгом [8]. У їхньому огляді розкрито вплив діджиталізації на споживчу поведінку старшого покоління, визначено бар'єри у використанні сучасних технологій бронювання і навігації, а також запропоновано стратегії адаптації цифрових сервісів для забезпечення інклюзивності рекреаційного простору.

Водночас питання розширення ринків та стимулювання підприємництва залишаються тісно пов'язаними з проблемами бідності та нерівності серед пенсіонерів. Без належного рівня доходів та доступу до якісних медичних і соціальних послуг значна частина літнього населення залишається виключеною з процесів активного споживання, що обмежує розвиток ринкових ніш і вимагає узгодження фінансових механізмів підтримки з програмами зайнятості та самозайнятості у віці 50+.

Результати дослідження. Глобальне старіння населення та збільшення частки громадян похилого віку у загальній структурі суспільства зумовлюють фундаментальні зрушення в сучасній макроекономічній архітектурі, трансформуючи традиційні моделі споживання. Поступове формування так званої «срібної економіки» (чи економіки довголіття) відкриває для приватного сектору масштабний спектр можливостей, оскільки літні люди все частіше виступають не як пасивні реципієнти соціальної допомоги, а як активні та фінансово спроможні суб'єкти ринкових відносин. Розширення купівельної спроможності цієї вікової когорти змушує бізнес переосмислити наявні маркетингові стратегії, відходити від застарілих стереотипів про однорідність старшого покоління та диверсифікувати пропозицію товарів і послуг.

Основним вектором розвитку ринку стає розробка інноваційних продуктів у межах концепції технологій довголіття (AgeTech) та універсального дизайну, спрямованих на збереження автономії індивіда у повсякденному житті. Аналітичні дані фінального звіту Європейської Комісії щодо срібної економіки вказують на збільшення обсягів попиту на технології автоматизації житла («розумний дім»), системи моніторингу показників здоров'я, а також на побутову техніку, технічні характеристики якої адаптовані до когнітивних чи фізичних особливостей людей старшого віку. Комерційно привабливими нішами стають розробка програмного забезпечення з інклюзивним інтерфейсом, створення засобів автоматизації побуту, мобільних додатків для координації догляду та систем безпеки, що дозволяють мінімізувати ризики побутового травматизму без порушення приватності особи.

Окремим перспективним напрямом для бізнесу є діджиталізація сервісів, яка адаптується під потреби літніх громадян. Сучасні споживачі старшої вікової групи демонструють дедалі вищу технологічну грамотність, що інтегрує їх у

глобальний цифровий простір. Перехід до цифрового світу актуалізує попит на розробку спеціалізованих платформ для онлайн-сервісів, дистанційної торгівлі та електронних послуг, де ключовими конкурентними перевагами стають максимальна прозорість алгоритмів, спрощена навігація та підвищений рівень кібербезпеки для запобігання шахрайству.

Разом із технологічним сектором суттєвих трансформацій зазнає ринок послуг, орієнтованих на забезпечення високої якості життя та активного дозвілля літніх людей. Традиційно висока концентрація капіталу в срібній економіці спостерігається у сфері охорони здоров'я, превентивної медицини, нутриціології та спеціалізованого обслуговування [3; 5]. Сучасні вектори розвитку бізнесу в цьому контексті охоплюють персоналізоване функціональне харчування, розробку біологічно активних добавок, індустрію фітнесу для віку 60+, а також сервіси ментального здоров'я та когнітивного тренінгу. Крім того, інституційне стимулювання активності осіб віком 50+ зумовлює розширення комерційного сектору неформальної освіти, культурно-просвітницьких програм та індустрії розваг, оскільки сучасні літні люди демонструють виражений запит на безперервне навчання та соціальну інтеграцію.

Ефективне освоєння ринкових ніш срібної економіки вимагає від бізнесу скоординованого підходу, який поєднує інвестиції в інфраструктуру довголіття з гнучким регулюванням цінової політики. Попри наявність високодохідних сегментів серед літніх споживачів, значна частина цієї аудиторії залишається чутливою до вартості послуг через обмеженість пенсійних доходів та ризики економічної вразливості [3]. Відтак, успішні стратегії сучасного підприємництва у секторі срібної економіки базуються на створенні гібридних моделей, які пропонують як преміальні персоналізовані продукти, так і доступні соціально орієнтовані рішення, що можуть підтримуватися державно-приватним партнерством чи програмами самозайнятості.

Трансформація глобального ринку праці та демографічні зміни актуалізують розвиток так званого «срібного підприємництва», під яким розуміють процес створення та управління бізнесом особами віком від 50 років і старше. Традиційне сприйняття старшого покоління виключно як економічно залежного навантаження на систему державного бюджету замінюється концепцією збереження та активізації їхнього людського і соціального капіталу. Стимулювання самозайнятості та бізнес-ініціатив у віці 50+ виступає не лише інструментом підвищення індивідуального добробуту, а й важливим макроекономічним драйвером, що сприяє створенню нових робочих місць і зниженню фіскального тиску на пенсійні фонди.

Дослідження фінансових та операційних показників демонструють, що підприємці старшої вікової групи мають низку унікальних ринкових переваг. Ключовими перевагами срібних підприємців є глибокі галузеві знання, управлінський досвід, розвинені професійні мережі (соціальний капітал), а також вищий рівень початкової фінансової забезпеченості, що полегшує залучення стартового капіталу. Окрім того, бізнес-ініціативи у віці 50+ демонструють високу виживаність на ринку. Згідно зі звітом Європейської Комісії, компанії, засновані старшими людьми, виявляються більш стійкими до циклічних криз

завдяки виваженому управлінню ризиками та накопиченому життєвому досвіду засновників [3].

Мотиваційні чинники залучення осіб віком 50+ до підприємницької діяльності поділяються на дві основні категорії:

1) Фактори виштовхування, які пов'язані з вимушеною потребою в самозайнятості. До них належать вікова дискримінація (ейджизм) на корпоративному ринку праці, загроза скорочення, недостатній рівень майбутнього пенсійного забезпечення та необхідність диверсифікації джерел доходу для мінімізації ризиків бідності.

2) Фактори притягання, що зумовлені прагненням до самореалізації, гнучкого графіка роботи, фінансової незалежності та бажанням реалізувати давні бізнес-ідеї, які відкладалися через кар'єрні чи сімейні зобов'язання.

Для багатьох представників покоління бебі-бумерів підприємництво після 50 років стає формою «мостової зайнятості» – перехідним етапом між повною зайнятістю за наймом та остаточним виходом на пенсію. Такий формат дозволяє плавно адаптуватися до зміни соціального статусу, зберігаючи високу ментальну та фізичну активність.

Попри значний потенціал, срібне підприємництво стикається зі специфічними системними бар'єрами, які потребують інституційного втручання. Основними перешкодами є обмежений доступ до спеціалізованих кредитних продуктів (через консервативні скорингові моделі банків щодо позичальників у віці 50+), брак актуальних цифрових навичок та відсутність цільових програм бізнес-акселерації. У звіті Європейської Комісії наголошується, що для розкриття потенціалу срібної економіки державна політика має зосереджуватися на створенні інклюзивної підприємницької екосистеми [3]. Це передбачає розробку адаптованих освітніх програм із цифрової грамотності та фінансового менеджменту, формування спеціальних фондів гарантування позик під бізнес-ініціативи 50+, а також підтримку менторських мереж, де досвідчені фахівці старшого віку можуть об'єднувати зусилля з іншими учасниками стартап-екосистеми.

Інтеграція срібного підприємництва в загальнодержавні стратегії протидії старінню населення дозволяє ефективно конвертувати досвід старшого покоління в інноваційні ринкові продукти [5]. У підсумку, стимулювання самозайнятості у віці 50+ формує конструктивну модель публічної політики, де літні громадяни трансформуються з категорії отримувачів бюджетних трансфертів у категорію активних платників податків та роботодавців, що безпосередньо підвищує загальну стійкість національної економіки. Забезпечення фінансової спроможності та збереження соціальної активності осіб віком 50+ через механізми срібного підприємництва безпосередньо впливає на структуру їхніх подальших життєвих пріоритетів, де ключове місце посідає якісне дозвілля та підтримання належного стану здоров'я. Економічна самостійність та зміна ціннісних орієнтирів старшого покоління трансформують їх із пасивних споживачів медичних послуг на активних суб'єктів рекреаційного ринку. Це зумовлює необхідність системної перебудови індустрії гостинності та

глибокої модернізації медико-соціальної інфраструктури для задоволення нових специфічних запитів.

Сучасний етап розвитку індустрії туризму характеризується стрімким зростанням сегменту літніх мандрівників, що вимагає від ринку відмови від універсальних підходів та переходу до глибокої спеціалізації сервісів. Згідно зі звітом Комітету з питань транспорту та туризму Європейського Парламенту, економіка довголіття є важливим чинником стабілізації туристичного сектору, оскільки особи старшого віку мають можливість подорожувати під час періодів спаду туристичної активності. Це дозволяє зменшити нерівномірність розподілу прибутків підприємств упродовж року. Водночас запити цієї вікової категорії характеризуються специфічними вимогами до безпеки, інклюзивності та технічного стану інфраструктури. Обов'язковими умовами для сучасних туристичних центрів стають забезпечення безперешкодного транспортного сполучення, створення безбар'єрного простору та поєднання відпочинку з медико-оздоровчим обслуговуванням.

Особливого значення у процесі трансформації сектору набувають просторові та житлові уподобання старших споживачів під час подорожей. При виборі засобів розміщення літні туристи надають пріоритет об'єктам, які забезпечують підвищений рівень фізичного комфорту, ергономічний дизайн інтер'єрів, легкий доступ до базової інфраструктури, а також безперешкодний зв'язок із екстреними службами. Модернізація готельного сектору в цьому контексті передбачає впровадження технологій автоматизованого моніторингу стану клієнта без порушення його приватності та підготовку персоналу до специфіки комунікації зі старшою віковою групою.

Важливим вектором трансформації є адаптація туристичної сфери до умов глобальної діджиталізації. Цифровізація сучасного світу створює для літніх людей як нові можливості, так і суттєві бар'єри. Ефективне залучення старшого покоління до рекреаційних послуг вимагає від бізнесу розробки інклюзивних цифрових платформ для бронювання, навігації та віртуального супроводу [8]. Усунення технологічних перешкод та спрощення інтерфейсів дозволяє літнім споживачам самостійно та безпечно моделювати власні туристичні маршрути, що безпосередньо покращує якість їхнього рекреаційного досвіду.

Паралельно з рекреаційним сектором фундаментальної модернізації вимагає система медичних, реабілітаційних та соціальних послуг, оскільки активне довголіття неможливе без превентивного управління віковими змінами здоров'я. Публічна політика у сфері старіння має зміщувати фокус із паліативного догляду та лікування хронічних патологій на ранню діагностику, профілактику та системну реабілітацію. Це передбачає інтеграцію медичних сервісів із санаторно-курортним лікуванням та створення змішаних продуктів, де клієнт отримує одночасно відпочинок, психологічне розвантаження та відновлювальну терапію.

Розвиток срібної економіки стимулює створення приватних та державно-приватних мереж медичного обслуговування, які орієнтовані на індивідуальні програми збереження когнітивного та фізичного здоров'я [5]. Модернізація соціальних послуг у цьому векторі передбачає впровадження концепції

мобільного обслуговування та використання телемедицини технологій, які дозволяють літнім людям отримувати кваліфіковану допомогу, залишаючись у звичному домашньому середовищі. У підсумку, синергія між трансформованим сектором туризму та оновленою системою охорони здоров'я забезпечує не просто продовження тривалості життя, а збереження його високої якості, автономії та повноцінної інтеграції особи в суспільні процеси.

Варто зауважити, що забезпечення високої якості життя літніх людей у сферах підприємництва, рекреації та охорони здоров'я безпосередньо залежить від рівня їхньої базової фінансової стабільності. Ефективна реалізація потенціалу срібної економіки можлива лише за умови надійної правової та матеріальної захищеності старшого покоління. Це актуалізує розробку дієвих систем державного регулювання та підтримки, які дозволяють мінімізувати економічні загрози та забезпечити фінансовий фундамент для активного довголіття [6].

Проблема бідності серед населення старшого віку є одним із ключових викликів для сталого розвитку держав в умовах демографічних змін. Вихід на пенсію традиційно супроводжується зниженням рівня особистих доходів, що підвищує вразливість літніх людей до економічних коливань, зростання вартості життя та витрат на медичне обслуговування. Для запобігання погіршенню матеріального становища цієї категорії громадян необхідне функціонування комплексних інституційних інструментів, які поєднують фінансову підтримку, правове регулювання та соціальне забезпечення.

У звіті Європейської Комісії наголошується, що довгострокова макроекономічна стабільність неможлива без переходу від однорівневих пенсійних моделей до багатокомпонентних систем [3]. В умовах фінансових криз виключне фінансування пенсій із солідарного бюджету збільшує фіскальний тиск на працююче населення та призводить до зниження реального розміру виплат порівняно із рівнем інфляції. Побудова стійкої архітектури фінансової безпеки передбачає обов'язкову диверсифікацію джерел доходу літніх людей через розвиток трьох ключових рівнів:

1. Державне пенсійне забезпечення (солідарний рівень): виконує функцію гарантування базового прожиткового мінімуму та захисту від абсолютної бідності.
2. Обов'язкова накопичувальна система (другий рівень): забезпечує формування персональних інвестиційних рахунків громадян упродовж усього періоду їхньої трудової діяльності, що дозволяє капіталізувати кошти та захистити їх від поточних коливань державного бюджету.
3. Добровільне недержавне пенсійне забезпечення (третій рівень): охоплює приватні та корпоративні пенсійні фонди, які надають можливість індивідуального планування фінансового майбутнього з урахуванням особистих можливостей та запитів.

Тобто основним інституційним інструментом мінімізації ризиків бідності залишається диверсифікована пенсійна система. Довгострокова стійкість системи соціального захисту вимагає збалансованого поєднання солідарного та накопичувального рівнів пенсійного забезпечення, а також розвитку корпоративних пенсійних фондів. Це дозволяє компенсувати дефіцит державних

бюджетів, що виникає через зміну співвідношення між кількістю працюючого населення та пенсіонерів, і гарантує збереження купівельної спроможності громадян після завершення їхньої повної трудової діяльності за наймом.

У кризові періоди державна публічна політика має зосереджуватися на індексації базових виплат та захисті купівельної спроможності найменш забезпечених категорій пенсіонерів. Проте лише бюджетні трансферти не здатні повністю нівелювати ризики економічної вразливості. Інституційна трансформація фінансового сектору повинна передбачати впровадження податкових стимулів для підприємств, які інвестують у корпоративні пенсійні програми, а також створення державних фондів гарантування приватних пенсійних накопичень для захисту вкладів від банкрутства фінансових операторів під час рецесії.

Важливим елементом архітектури фінансової безпеки в кризовий період є інституційне сприяння продовженню економічної активності населення у віці 50+. Пенсійні системи мають трансформуватися у бік гнучкості, що дозволяє літнім людям легально поєднувати отримання часткових пенсійних виплат із доходами від самозайнятості або срібного підприємництва [1]. Скасування дискримінаційних фінансових обмежень на працюючих пенсіонерів стимулює літніх громадян самостійно формувати додаткові запобіжники проти бідності, зберігаючи при цьому сплату податків у державну систему соціального захисту. Координація накопичувальних фінансових механізмів, державних соціальних гарантій та стимулів до продовження трудової діяльності є основою мінімізації економічних ризиків для старшого покоління у нестабільних ринкових умовах.

Поряд із прямими пенсійними виплатами суттєве значення мають немонетарні інструменти соціальної підтримки (надання субсидій, пільг на оплату житлово-комунальних послуг, забезпечення безкоштовного або частково компенсованого доступу до життєво необхідних лікарських засобів та соціальних послуг). Зниження фінансового навантаження на літніх людей у структурі їхніх обов'язкових щомісячних витрат є ефективним превентивним заходом, який запобігає їхньому переходу за межу бідності.

Окремим вектором інституційного реагування є інтеграція політики соціального захисту з програмами сприяння зайнятості та самозайнятості у віці 50+. К. Дж. Халворсен зазначає, що гнучке законодавство, яке дозволяє поєднувати отримання пенсійних виплат із веденням підприємницької діяльності чи частковою зайнятістю, створює додаткові запобіжники проти бідності [1]. Державне стимулювання роботодавців до збереження робочих місць за працівниками старшого віку та усунення проявів ейджизму на ринку праці дозволяють людям літнього віку довше залишатися фінансово незалежними та самостійно формувати власні матеріальні ресурси. Таким чином, координація фінансових механізмів соціальної допомоги та програм економічної активності є обов'язковою умовою для подолання бідності у срібній економіці.

Водночас, процес цифровізації суспільних інститутів вимагає системної інтеграції старшого покоління в сучасне інформаційно-комунікаційне середовище, що актуалізує розвиток геронтотехнологій. Забезпечення цифрової інклюзії є необхідною умовою для подолання інформаційної ізоляції літніх

людей та збереження їхньої соціальної автономії. Усунення технологічних бар'єрів дозволяє оптимізувати взаємодію осіб похилого віку із зовнішнім середовищем, підвищуючи рівень їхньої самостійності [8]. Адаптація інформаційно-комунікаційних рішень під потреби старшої вікової групи передбачає врахування фізіологічних, сенсорних та когнітивних змін, пов'язаних із процесом старіння.

Основними векторами адаптації програмного забезпечення є розробка веб-ресурсів та мобільних додатків на основі принципів універсального дизайну. У звіті Європейської Комісії наголошується на необхідності спрощення інтерфейсів користувача: збільшення розміру шрифтів, використання висококонтрастних графічних елементів, мінімізація кількості кроків для виконання операцій та впровадження функцій голосового керування й аудіосупроводу [3]. Важливу роль у цифровій інклюзії відіграють спеціалізовані сервіси онлайн-банкінгу, електронної комерції та платформи надання державних послуг, де пріоритет зміщується у бік підвищення кібербезпеки та захисту літніх користувачів від цифрового шахрайства. Формування інклюзивного цифрового простору також передбачає реалізацію освітніх програм для підвищення технологічної грамотності осіб віком 50+, що є основою їхньої подальшої інтеграції у сучасну срібну економіку.

Збільшення кількості осіб, які потребують постійної сторонньої допомоги, на тлі дефіциту кадрів у сфері соціального забезпечення зумовлює потребу в автоматизації та роботизації процесів довготривалого догляду. Технологічні інновації у цій царині спрямовані на оптимізацію роботи медичного і соціального персоналу, а також на безпосереднє надання підтримки літнім людям у домашніх умовах або в спеціалізованих установах. Фінальний звіт Європейської Комісії визначає цей сектор як один із найбільш наукомістких та інвестиційно привабливих сегментів економіки довголіття [3]. Основними технологічними рішеннями в системі тривалого догляду є впровадження асистивних технологій та робототехнічних комплексів. Сюди належать: роботизовані пристрої для переміщення пацієнтів, які знижують фізичне навантаження на соціальних працівників і мінімізують ризики травмування літніх людей; соціальні та терапевтичні роботи, призначені для когнітивної стимуляції, нагадування про прийом лікарських засобів та підтримання вербальної комунікації з метою профілактики депресивних станів; автоматизовані системи дозування медикаментів та інтегровані сенсорні мережі, які фіксують параметри життєдіяльності та автоматично передають дані до медичних центрів. Використання таких інновацій дозволяє реалізувати концепцію мобільного обслуговування, завдяки якій індивід може тривалий час перебувати у звичному домашньому середовищі без переведення до стаціонарних інтернатних закладів. Автоматизація догляду забезпечує безперервний контроль стану здоров'я та оптимізує витрати державного й приватного секторів на соціальне забезпечення.

Трансформація сучасного міського середовища відповідно до концепції «міст, сприятливих для людей похилого віку», є необхідним інституційним кроком для забезпечення активного довголіття. Формування безбар'єрного

простору базується на інтеграції елементів Smart-інфраструктури в архітектурне та транспортне планування населених пунктів. Урбаністичне середовище має адаптуватися до зниження мобільності та сенсорних можливостей літніх громадян, сприяючи їхній безпеці та вільному пересуванню.

У межах дослідження для Комітету з питань транспорту та туризму Європейського Парламенту наголошується, що модернізація міського простору безпосередньо впливає на доступність рекреаційних та соціальних об'єктів. Практична реалізація цієї концепції передбачає:

1. Оновлення громадського транспорту, що включає низькопідлогові транспортні засоби, оснащення зупинок тактильними елементами та інтелектуальними системами сповіщення.

2. Модернізацію пішохідної інфраструктури через встановлення пандусів, ліфтів у підземних переходах, збільшення тривалості сигналів світлофорів на переходах та покращення вуличного освітлення.

3. Впровадження смарт-технологій у просторове проектування, зокрема встановлення інтерактивних навігаційних панелей, датчиків автоматичного виклику екстреної допомоги у публічних зонах та адаптацію рекреаційних паркових зон для потреб маломобільних груп населення.

Створення вікового міського простору стимулює соціальну та фізичну активність літніх людей, знижує рівень травматизму та є важливим інструментом профілактики соціальної ізоляції. Інвестиції в Smart-інфраструктуру дозволяють гармонізувати міське середовище із запитами населення старшого віку, безпосередньо підвищуючи загальний рівень якості їхнього життя.

На основі вищевикладеного можна зробити наступні висновки щодо специфіки, викликів та перспектив розвитку срібної економіки в контексті глобальних демографічних змін. Демографічне старіння населення не повинно розглядатися виключно як фактор фіскального навантаження на державний бюджет. Орієнтація приватного сектору та державної політики на концепцію срібної економіки дозволяє трансформувати потреби старшого покоління у нові ринкові ніші. Розвиток технологій довголіття (AgeTech), цифровізація сервісів та адаптація споживчих товарів під фізіологічні й когнітивні запити літніх людей відкривають значні вектори для зростання бізнесу та залучення інвестицій.

Разом з цим, срібне підприємництво у віці 50+ виступає дієвим інструментом збереження людського капіталу та забезпечення фінансової стабільності громадян старшої вікової групи. Підприємці цієї категорії володіють вагомими ринковими перевагами, серед яких є значний управлінський досвід та сформований соціальний капітал. Подальше розширення самозайнятості літніх людей потребує подолання інституційних бар'єрів, зокрема через створення адаптованих програм фінансової підтримки, навчання цифровим навичкам та розбудову інклюзивної підприємницької екосистеми.

Індустрія туризму та рекреації зазнає системних змін унаслідок збільшення кількості старших споживачів. Літні туристи забезпечують стабільність ринку у періоди зниженого сезонного попиту, проте висувають високі вимоги до безбар'єрності простору, безпеки та інклюзивності цифрових платформ бронювання. Успішна модернізація цього сектору можлива лише за умови його

інтеграції з оновленою системою медичних, реабілітаційних та соціальних послуг, що передбачає перехід від паліативних моделей до превентивного управління здоров'ям та концепції мобільного догляду.

Водночас ефективне функціонування ринку срібної економіки та реалізація програм активного довголіття безпосередньо залежать від надійності інституційних інструментів мінімізації ризиків бідності. Забезпечення фінансової спроможності літніх людей вимагає комплексного підходу: реформування та підвищення стійкості пенсійних систем, реалізації програм немонетарної підтримки, а також створення правових умов для гармонійного поєднання пенсійних виплат із продовженням трудової чи підприємницької діяльності. Тільки за умови подолання ризиків бідності старше покоління може стати повноцінним учасником сучасних економічних та соціокультурних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. By Cal J. Halvorsen. Entrepreneurship Past 50: Envisioning a Better Future. URL: <https://www.aarpinternational.org/file%20library/megatrends/aarp-pointofview-megatrends-entrepreneurship-final.pdf> (дата звернення: 21.06.2026).
2. Chavan NS, Piramanayagam S, Perampalli NN, Kn H, Ambali AP. A Scoping Review Protocol on Senior Tourists' Accommodation Preferences. F1000Res. 2025 Sep 2;14:852. DOI: 10.12688/f1000research.169592.1. PMID: 41743323; PMCID: PMC12930032.
3. European Commission: Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, Oxford Economics, Technopolis, Farla, K., Simmonds, P. et al., The silver economy – Final report, Publications Office, 2018. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2759/685036> (дата звернення: 21.06.2026).
4. Gaušas S., Leiputė B., Christenko A., Langham E., Szabó R., Tashkenbayev M., Balderas Cejudo A., Zsarnoczky M. B., Buhalis D., 2024, Research for TRAN Committee – Role of the longevity economy in the tourism sector, European Parliament, CASP, Policy Department, Directorate for Transport, Employment and Social Affairs, Brussels, 2025. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/759309/CASP_STU\(2025\)759309_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/759309/CASP_STU(2025)759309_EN.pdf) (дата звернення: 21.06.2026).
5. Guo Shihao. Reflections on Developing the Silver Economy to Address Population Aging. Scientific Journal of Economics and Management Research, 2026. Vol. 8, No. 3. P. 75-82. DOI: <https://doi.org/10.54691/w6h15y53>.
6. Klimczuk A. The Silver Economy as a Constructive Response in Public Policy on Aging, [in:] I.B. Bojanić, A. Erceg (eds.), Strategic Approach to Aging Population: Experiences and Challenges, J.J. Strossmayer University of Osijek, Osijek, 2021. P. 19-35.
7. Matos C. S., Amaral M., Baptista R. Senior entrepreneurship: A selective review and a research agenda. Foundations and Trends in Entrepreneurship. 2018. Vol. 14, No. 5. P. 427-554. <https://doi.org/10.1561/03000000084>
8. Tang S., Xu J., Wong J. W. K. Tourism for the elderly in a digital world: a systematic review and research agenda. Tourism Review. 2026. Vol. 1, print edition. <https://doi.org/10.1108/TR-10-2025-1184>